

*O lucrare excelentă despre China, văzută prin ochii
a trei femei din trei generații diferite.*

Library Journal

Jung Chang

Trei fiice
ale Chinei

**LEBEDELE
SĂLBATICE**

1

„Crini aurii de șapte centimetri și jumătate“

*Concubina unui general, comandant militar,
Senior al războiului (1909–1933)*

La vârsta de cincisprezece ani, bunica mea a devenit concubina unui general, comandant militar, șeful poliției unui guvern național de foarte scurtă durată din China. Se petrecea în 1924 și în China domnea haosul. Cele mai multe regiuni, printre care și Manciuria, unde trăia bunica, erau conduse de comandanți militari. Legătura fusese pusă la cale de tatăl ei, un ofițer de poliție din orașelul Yixian, în sud-vestul Manciuriei, la circa o sută șaiszeci de kilometri la nord de Marele Zid și la patru sute de kilometri în nord-estul Pekingului.

Ca majoritatea orașelor din China, Yixian fusese construit ca o fortăreață. Era înconjurat de ziduri înalte de aproape zece metri și groase de aproape patru metri, datând din timpul dinastiei Tang (618–907 î.H.) și având deasupra creneluri prevăzute cu șaisprezece turnuri de veghe dispuse la distanțe regulate, suficient de late pentru ca un cal cu călăreț să se poată deplasa ușor de-a lungul lor. Existau patru porți de intrare în cetate, prevăzute fiecare cu alte porți de protecție. Fortificațiile erau înconjurate de un șanț adânc.

Clădirea cea mai vizibilă a orașului era o clopotniță înaltă, bogat decorată, din piatră cafenie, construită în secolul al VI-lea, când a fost introdus budismul în regiune. În fiecare noapte, clopotul anunța orele, iar turnul funcționa și ca alarmă pentru incendii și inundații. Yixian era un oraș comercial prosper. Câmpurile din jur produceau bumbac,

porumb, sorg, soia, susan, pere, mere și struguri. Pe pășunile și pe dealurile dinspre apus, fermierii duceau la păscut oi și vite.

Străbunicul meu, Yang Ru-shan, se născuse în anul 1894, când toată China era guvernată de un împărat care își avea reședința la Peking. Familia imperială era Manchu și cucerise China în 1644 din Manciuuria, locul ei de origine.

Familia Yang erau Han, chinezi etnici, care s-au aventurat la nord de Marele Zid în căutare de oportunități.

Străbunicul meu era fiu unic, ceea ce îi conferea o importanță supremă în familie – fără el, linia familiei s-ar fi curmat, or, pentru chinezi asta reprezenta cea mai mare trădare față de strămoși. A fost trimis la o școală bună. Țelul lui era să treacă examenele pentru a deveni mandarin, o persoană oficială, ceea ce reprezenta aspirația majorității bărbaților chinezi la acea vreme. Statutul de oficialitate însemna putere, iar puterea însemna bani. Fără putere sau fără bani, niciun chinez nu se putea simți în siguranță în fața abuzului oficialităților sau a violenței întâmplătoare. Nu a existat niciodată în China un sistem legal adevărat. Justiția era arbitrară, iar cruzimea, instituționalizată și capricioasă în același timp. Un oficial deținând puterea făcea legea. Singura cale pentru ca un copil provenit dintr-o familie fără titlu de noblețe să poată evita acest ciclu de nedreptate și de frică era să devină mandarin. Tatăl lui Yang luase hotărârea ca fiul său să nu-i urmeze în afacerea familiei – de fabricant de pâslă – și s-a sacrificat pe sine și întreaga familie ca să-i poată plăti educația. Femeile au început să coasă pentru croitorii și croitoresele din oraș, muncind până târziu în noapte. Pentru a economisi bani, reduceau la un minim absolut lumina lămpilor cu ulei, stricându-și ochii, iar încheieturile degetelor li se umflau după ore și ore de muncă.

Respectând tradiția, străbunicul meu s-a căsătorit de tânăr, la paisprezece ani, cu o femeie cu șase ani mai în vârstă. Pe atunci una dintre obligațiile unei soții era să-și ajute soțul să se maturizeze.

Povestea soției lui, străbunica mea, a fost una tipică pentru milioane de chinezoaice din vremea ei. Provenea dintr-o familie de tăbăcari, numită Wu. Întrucât familia ei nu era o familie de intelectuali și nici nu deținea un post oficial, și deoarece mai era și fată, nu a primit niciun nume. Fiind a doua fiică, ea a fost numită, pur și simplu, „Fata

Numărul Doi“ (*Er-ya-tou*). Tatăl ei murise când era încă alăptată și a fost crescută de un unchi. Avea șase ani când unchiul ei lua masa cu un prieten a cărui nevastă era însărcinată. În timpul mesei, cei doi bărbați au căzut de acord că, dacă va fi băiat copilul ce se va naște, se va căsători cu nepoata în vârstă de șase ani. Cei doi tineri nu s-au întâlnit înainte de ceremonia căsătoriei. În realitate, să te îndrăgostești era considerat aproape rușinos, o dezonoare pentru familie. Nu pentru că ar fi fost interzis – în definitiv, exista o veche tradiție în China privind iubirea romantică –, ci pentru că tinerii nu trebuiau expuși unor situații în care un astfel de lucru s-ar fi putut întâmpla, pe de o parte, fiindcă era imoral să se întâlnească, și, pe de altă parte, deoarece căsătoria era considerată mai ales o datorie, un aranjament între două familii. Cu puțin noroc, cei doi se puteau îndrăgosti după căsătorie.

La paisprezece ani, și după o viață foarte ocrotită, străbunicul meu era încă un băiețel în momentul căsătoriei. În prima noapte a refuzat să intre în dormitorul conjugal. S-a culcat în camera mamei sale și a trebuit să fie dus la mireasă adormit. Deși fusese un copil răsfățat, și încă mai avea nevoie de ajutor ca să se îmbrace, știa cum să „planteze copii“, judecând după cele relatate de soția lui. Bunica mea s-a născut după un an, în a cincea zi a celei de-a cincea luni, la începutul verii anului 1909. Ea avea un avantaj față de mama ei, deoarece primise un nume, Yu-fang. *Yu*, însemnând „jad“, era numele de familie, atribuit tuturor descendenților din același cuplu, în timp ce *fang* înseamnă „flori parfumate“.

Lumea în care se născuse era o lume total imprevizibilă. Imperiul Manchu, care guvernase China mai bine de 260 de ani, începuse să se clatine. În 1894–95, Japonia a atacat China în Manciuria, provocându-i înfrângeri dezastruoase și pierderi de teritorii.

În 1900, Rebeliunea Boxerilor Naționaliști* a fost înăbușită de opt armate străine, ale căror contingente au rămas unele în Manciuria, iar altele de-a lungul Marelui Zid. Apoi, în 1904–1905, Japonia și Rusia au purtat un război nimicitor pe șesurile Manciuriei. Victoria Japoniei a transformat-o într-o putere dominantă în Manciuria. În 1911, împăratul Chinei, Pu Yi, un copil de cinci ani, a fost înlăturat de la putere și s-a instaurat o republică având, pentru scurt timp, în frunte figura charismatică a lui Sun Yat-sen.

* O societate chinezească secretă, autoarea rebeliunii din 1900 împotriva străinilor, care a culminat cu asediul legațiilor străine din Peking. (*N. trad.*)

Noul guvern republican s-a prăbușit curând și țara s-a împărțit în feude. Manciuuria a fost în mod special ostilă republicii, întrucât dinastia Manchu provenea din această regiune. Puterile străine, mai ales Japonia, și-au intensificat tentativele de a uzurpa puterile legale. Sub presiunile exercitate, vechile instituții s-au prăbușit, lăsând în loc un vid de putere, de moralitate și de autoritate. Mulți căutau să ajungă în vârf prin mituirea potențaților locali cu daruri bogate în aur, argint și bijuterii. Străbunicul nu era destul de bogat ca să-și cumpere o poziție avantajoasă într-un oraș mare și, la treizeci de ani, nu reușise să devină mai mult decât un ofițer în poliția orașului său de baștină Yixian, o localitate de provincie izolată. Dar avea planuri mari. Și, mai ales, avea o comoară valoroasă: fiica lui.

Bunica mea era o adevărată frumusețe. Avea un chip oval cu obraji trandafirii și pielea strălucitoare. Își purta părul, negru, lung și lucios, împletit într-o coadă care-i ajungea până la talie. Putea fi rezervată și modestă când ocazia o cerea – ceea ce era aproape tot timpul –, dar, sub aparența ei calmă, se simțea o energie reținută, gata să izbucnească. Era micuță, de aproape un metru și șaizeci de centimetri, cu o siluetă subțire și delicată, umeri rotunzi, considerați idealul de frumusețe.

Dar cel mai mare atu al ei erau picioarele legate, bandajate, numite în limba chineză „crini aurii de șapte centimetri și jumătate“ (*san-tsun-gin-lian*). Aceasta însemna că ea arăta în mers ca „o tânără și fragedă mlădiță de salcie în adierea vântului de primăvară“, după exprimarea tradițională a chinezilor cunoscători la femei. Imaginea unei femei clătînându-se pe picioarele ei legate se presupunea că are un efect erotic asupra bărbaților, în parte deoarece vulnerabilitatea ei ar induce dorința de a o proteja.

Picioarele bunicii mele fuseseră legate când abia împlinise doi ani. Mama ei, care și ea avusese picioarele legate, a înfășurat în primul rând o fâșie de pânză albă, lungă de șase metri, în jurul labei, îndoind degetele, în afară de cel mare, sub talpa piciorului. Apoi a așezat o piatră mare deasupra, ca să-i strivească scobitura tălpii. Bunica a țipat și a implorat-o să se oprească. Mama ei a trebuit să-i bage o cârpă în gură ca să o facă să tacă. Bunica a leșinat de durere de mai multe ori în timpul operației.

Operația asta a durat mai mulți ani. Chiar și după ce oasele au fost sfărâmate, labele picioarelor au trebuit legate zi și noapte cu o pânză groasă, deoarece, imediat ce erau lăsate libere, degetele aveau tendința să revină la poziția lor inițială. Ani de zile, bunica a suportat dureri continue și chinuitoare. Când încerca să o convingă pe mama ei să-i dezlege picioarele, aceasta plângea și-i spunea că asta i-ar distruge întreaga viață și că nu o făcea decât pentru fericirea ei viitoare.

Pe vremuri, când o femeie se căsătorea, primul lucru pe care familia mirelui îl făcea era să examineze picioarele miresei. Picioarele mari, înțelegând prin aceasta picioare normale, erau considerate ca aducând rușine asupra întregii familii a soțului. Soacra era cea care ridica poalele fusteii lungi a miresei și, dacă picioarele aveau mai mult de zece centimetri, ea lăsa în jos fusta, cu un gest demonstrativ de dispreț, și întorcea cu aroganță spatele, lăsând mireasa sub privirile critice ale invitaților la petrecere, care se holbau la picioarele ei și-și mormăiau insultele și disprețul. Uneori se întâmpla ca unei mame să i se facă milă de fiica ei și atunci înlătura legătura de pânză, dar când copila creștea și trebuia să îndure disprețul familiei soțului și dezaprobarea societății, ea se întorcea împotriva mamei sale, reproșându-i slăbiciunea.

Se pare că practica legării picioarelor a fost introdusă cu aproximativ o mie de ani în urmă de o concubină a împăratului. Nu numai că imaginea femeilor clătînându-se pe picioarele lor minuscule era considerată erotică, dar bărbaților le plăcea extraordinar să se joace cu piciorușele legate, întotdeauna ascunse în pantofi de mătase, împodobiți cu broderii. Femeile nu aveau voie să îndepărteze bandajele când deveneau adulte, întrucât picioarele lor ar fi început să crească din nou. Bandajele puteau fi doar slăbite temporar noaptea, în pat, când femeia își punea încălțări cu talpa moale și flexibilă. Bărbații vedeau rareori picioare nebandajate și acestea erau, de obicei, acoperite de cărnuri putrezite și urât mirositoare când bandajul era îndepărtat. Mi-o amintesc, de când eram copil, pe bunica în permanență chinuită de dureri mari. Când ne întorceam de la cumpărături, primul lucru pe care ar fi vrut să-l facă era să-și bage picioarele într-un lighean cu apă caldă și mi-o amintesc oftând ușurată de câte ori făcea asta. Pe urmă își tăia pielea moartă. Durerile nu proveneau numai de la oasele ei sfărâmate, ci și de la unghiile care se încăpățâneau să crească și îi intrau în talpa piciorului.

Ghinionul bunicii a fost că picioarele i-au fost legate tocmai în momentul în care s-a renunțat definitiv la această practică barbară. Când s-a născut sora ei, în 1917, tradiția fusese abandonată și aceasta a scăpat de tortură.

Cu toate acestea, în perioada când bunica era copil, mentalitatea dominantă într-un orașel ca Yixian încă mai considera picioarele bandajate ca esențiale pentru a face o partidă bună – deși ele reprezentau doar un punct de plecare. Planurile tatălui ei urmăreau ca fiica lui să devină fie o perfectă „lady“, fie o curtezană de înaltă clasă. Ignorând preceptele de înțelepciune ale timpului – conform cărora analfabetismul era o virtute pentru femeile din clasa de jos –, el și-a trimis fiica la o școală de fete înființată în oraș în 1905. Acolo a învățat să joace șah chinezesc – *mah-jongg* și *go*. A studiat desenul și arta broderiei. Imaginea ei preferată erau *rațele mandarine* (care simbolizau dragostea, deoarece înotau mereu în perechi), pe care obișnuia să le brodeze pe pantofiorii pe care și-i confecționa singură. Pentru a încununa meritele bunicii, a angajat un tutore care s-o învețe să cânte la *qin*, un instrument muzical asemănător țiterii.

Bunica mea era considerată frumusețea orașului. Localnicii spuneau că se distingea „ca un cocor printre puii de găină“. În 1924 împlinise cincisprezece ani și tatăl ei începea să se îngrijoreze ca timpul care se scurge să nu diminueze valoarea comorii lui și a unicei lui șanse pentru o viață mai ușoară. În anul acela, generalul Xue Zhi-heng, inspectorul general al Poliției Metropolitane a guvernului militar de la Peking, a făcut o vizită în oraș.

Xue Zhi-heng se născuse în 1876 în comitatul Lulong, la o sută șazeci de kilometri la răsărit de Peking și imediat la sud de Marele Zid, unde vasta câmpie din nordul Chinei se sfârșește la poalele munților. Era cel mai mare dintre cei patru fii ai unui profesor de țară.

Era un bărbat frumos și impunător, care făcea impresie tuturor celor care îl cunoșteau. Câteva prezicătoare oarbe, care îi pipăiseră fața, i-au prezis că va ajunge mare. Era un caligraf talentat, o îndemânare ce se bucura de mare stimă, și se povestește că, în 1908, un comandant militar numit Wang Huai-qing, în vizită la Lulong, i-a remarcat frumoasa caligrafie pe o placă deasupra porții templului principal din oraș și a cerut să-i fie prezentat autorul. Generalul Wang a fost cucerit de

Xue, care avea pe atunci treizeci și doi de ani, și i-a propus să-i devină aghiotant.

Xue s-a dovedit extrem de eficient și a fost în curând avansat șef al intendenței. Funcția lui implica multe deplasări și a început să achiziționeze magazine de alimente în nume propriu în jurul Lulongului și de cealaltă parte a Marelui Zid, în Manciuria. Ascensiunea lui rapidă a fost facilitată și de ajutorul generalului Wang în reprimarea unei revolte în Mongolia Interioară. A strâns într-un timp scurt o adevărată avere și a proiectat și și-a construit o locuință proprie de optzeci și una de încăperi la Lulong.

În primii zece ani de la căderea imperiului, niciun guvern nu și-a instaurat autoritatea deplină asupra celei mai mari părți a țării. Puternicii comandanți militari au început curând să lupte între ei pentru controlul asupra guvernului central din Peking. Facțiunea lui Xue, sub comandantul militar Wu Pei-fu, a dominat guvernul din Peking la începutul anilor '20. În 1922, Xue a devenit inspector general al Poliției Metropolitane și șef adjunct al Departamentului Lucrărilor Publice din Peking. El avea în subordine douăzeci de regiuni situate de ambele părți ale Marelui Zid și mai mult de zece mii de polițiști călare și infanteriști. Poziția lui din poliție îi asigura puterea, cea de la lucrările publice, patronajul.

Loialitățile erau nestatornice. În mai 1923, facțiunea generalului Xue a decis să-l elimine pe președintele Li Yuan-hong, pe care îl instalase cu doar un an în urmă. Aliindu-se cu un general pe numele de Feng Yu-xiang, un comandant creștin, care a rămas în legendă botezându-și *en masse* trupele cu un furtun de stins incendiile, Xue și-a mobilizat cei zece mii de oameni și a înconjurat principalele clădiri guvernamentale din Peking, cerând plata salariilor pe care guvernul falimentar le datora oamenilor săi. Adevăratul motiv era să-l umilească pe președintele Li și să-l forțeze să renunțe la guvernare. Li a refuzat să demisioneze, așa că Xue a dat dispoziții oamenilor săi să întrerupă aprovizionarea cu apă și electricitate a palatului prezidențial. După câteva zile, condițiile de viață în interiorul clădirii au devenit insuportabile, așa că, în noaptea de 13 iunie, președintele Li și-a abandonat reședința rău mirositoare și a fugit din capitală în orașul portuar Tianjin, la o sută zece kilometri spre sud.

În China, autoritatea unei instituții nu este reprezentată doar de căpetenia ei, ci și de însemnele oficiale. Niciun document nu era valabil, chiar dacă purta semnătura președintelui, dacă aceasta nu era întărită de sigiliul său. Conștient că nimeni nu-și putea însuși statutul de președinte fără ele, președintele Li i-a încredințat sigiliile uneia dintre concubinele lui, care era în convalescență într-un spital din Peking, condus de misionari francezi.

În drum spre Tianjin, trenul în care se afla președintele Li a fost oprit de poliția înarmată, care i-a cerut să predea sigiliile. La început, acesta a refuzat să spună unde le ascunsese, dar după câteva ore a cedat. La ora trei dimineața, generalul Xue s-a dus la spitalul francez pentru a lua sigiliile de la concubină. Când a apărut lângă patul ei, aceasta a refuzat la început până și să se uite la el. „Cum pot preda sigiliile președintelui unui simplu polițist?” a întrebat ea cu aroganță. Dar generalul Xue, strălucitor în uniforma lui de gală, era atât de impunător, încât concubina nu a mai avut ce face și i-a înmănat sigiliile.

În următoarele patru luni, Xue și-a folosit poliția ca să se asigure că favoritul facțiunii sale la postul de președinte, Tsao Kun, va câștiga, ceea ce a fost considerat drept una dintre primele campanii de alegeri din China. Cei 804 membri ai Parlamentului au trebuit mituiți. Xue și generalul Feng au stat de gardă în fața clădirii Parlamentului și au lansat informația că vor exista atenții consistente pentru cei care votează cum trebuie, ceea ce a făcut ca mulți deputați din provincie să revină degrabă în Parlament. Când totul a fost pregătit pentru alegeri, se aflau la Peking 555 de membri ai Parlamentului. Cu patru zile înainte, după multă tocmeală, li s-a dat fiecăruia cinci mii de yuani de argint, o sumă frumușică.

La 5 octombrie 1923, Tsao Kun a fost ales președinte al Chinei cu 480 de voturi. Xue a fost răsplătit, fiind promovat general plin. Au mai fost promovați șaptesprezece „consilieri speciali” – toți femei, amante sau concubine favorite ale diferiților comandanți militari și generali. Acest episod a intrat în istoria Chinei ca o exemplificare notorie pentru felul în care pot fi manipulate alegerile. Și astăzi, oamenii îl citează când vor să argumenteze că democrația nu are șanse în China.

La începutul verii următoare, generalul Xue a vizitat Yixian. Fără să fie un oraș mare, era unul important din punct de vedere strategic. În această regiune a început declinul puterii de la Peking. În restul

Chinei, puterea era în mâinile marelui comandant militar al nord-estului, Chang Tso-lin, cunoscut sub numele de Bătrânul Mareșal. În mod oficial, generalul Xue se afla într-o inspecție de rutină; în realitate, el avea unele interese personale în regiune. În Yixian posedea principalele depozite de grâne și cele mai mari magazine, inclusiv o casă de amanet și o bancă ce emitea monedă proprie, care circula în oraș și în regiunea din jur.

Pentru străbunicul meu, această vizită a reprezentat marea șansă a vieții lui, și anume aceea de a deveni un adevărat VIP. A depus diligențe pentru a fi desemnat ca escortă a generalului Xue și i-a spus soției sale că are de gând să încerce să o căsătorească pe fiica lor cu generalul. Nu i-a cerut acordul soției, doar a informat-o. În afară de faptul că asta era tradiția pe atunci, străbunicul meu își disprețuia soția. Ea a plâns, dar nu a spus nimic. El i-a mai cerut să nu-i sufle o vorbă fetei. Nu se punea problema să fie consultată și ea. Căsătoria era o tranzacție, și nu o problemă implicând sentimentele. Bunica avea să fie informată după ce căsătoria era aranjată.

Străbunicul știa că generalul Xue trebuia abordat indirect. O ofertă pe față a mînii fiicei sale i-ar fi coborât prețul; mai exista și posibilitatea ca oferta să-i fie respinsă. Generalului Xue trebuia să i se dea ocazia să vadă cu ochii lui ce i se oferea. La vremea aceea, femeile respectabile nu puteau face cunoștință cu bărbați străini, așa că Yang trebuia să creze o ocazie pentru ca generalul Xue să-i vadă fiica. Întâlnirea trebuia să pară întâmplătoare.

În Yixian există un magnific templu al lui Buddha, vechi de nouă sute de ani, construit din lemn prețios și înalt de treizeci de metri. Este așezat într-o incintă elegantă, cu șiruri de chiparoși, acoperind un teren de aproape două sute șazeci de hectare. În templu se află o statuie de lemn a lui Buddha, pictată în culori vii, înaltă de nouă metri, iar pereții templului înfățișează imagini din viața lui în scene delicat pictate. Era un obiectiv perfect pentru vizita unui VIP. Iar templele făceau parte din puținele locuri unde femeile din lumea bună puteau intra neînsoțite.

Bunicii mele i s-a cerut să viziteze templul într-o anumită zi. Pentru a aduce omagiul lui Buddha, ea a făcut băi parfumate și a petrecut ore întregi meditănd în fața unui mic tabernaclu unde ardea tămâie. Ca să se poată ruga într-un templu, ea trebuia să atingă mai întâi o stare de maximă seninătate, fără emoții care să o tulbure. Bunica a pornit

la drum într-o trăsură cu cai închiriată, însoțită de o servitoare. Era îmbrăcată într-o jachetă de un albastru delicat precum coaja oului de rață, cu marginile brodate cu fir de aur, ca să-i pună în valoare silueta elegantă, încheiată pe partea dreaptă cu nasturi în formă de fluture. Fusta roz plisată era și ea brodată cu floricele delicate. Părul ei negru era împletit într-o singură coadă, la capătul căreia își prinsese un bujor din mătase negru-verzui de cea mai bună calitate. Nu se machiase, dar era foarte parfumată, așa cum se cuvenea când intrai într-un templu. După ce a intrat în templu, bunica a îngenuncheat în fața statuii gigantice a lui Buddha. S-a prosternat de mai multe ori și a rămas îngenuncheată în fața ei, cu mâinile împreunate în rugăciune.

În timp ce se ruga, tatăl ei a sosit împreună cu generalul Xue. Cei doi bărbați urmăreau scena ascunși în întuneric. Străbunicul făcuse o treabă bună. Poziția îngenuncheată a bunicii îi dezvăluia nu numai pantalonii de mătase tivți cu aur, la fel ca jacheta, ci și piciorușele încălțate cu pantofi din satin brodat.

După ce și-a terminat rugăciunea, bunica s-a mai prosternat de trei ori în fața lui Buddha, dar când s-a ridicat, și-a pierdut puțin echilibrul, ceea ce nu era greu cu picioarele ei bandajate. A întins mâna ca să se sprijine de brațul servitoarei. Generalul Xue și tatăl ei au făcut un pas înainte ca s-o ajute. Ea a roșit și și-a plecat capul, apoi s-a întors și a dat să plece, ceea ce era corect. Tatăl ei a reținut-o și a prezentat-o generalului. Ea a făcut o reverență rămânând tot timpul cu capul plecat.

Așa cum se cuvenea din partea unui bărbat de rangul lui, generalul nu i-a vorbit despre întâlnire lui Yang, care era un subordonat cu o poziție mult inferioară, dar străbunicul meu și-a putut da seama că fusese fascinat de frumusețea ficei sale. Următorul pas consta în organizarea unei întâlniri mai directe. Câteva zile mai târziu – cu riscul de a se ruina –, Yang a închiriat cel mai bun teatru din oraș și a montat o operă locală, la care l-a invitat pe generalul Xue în calitate de oaspete de onoare. Precum cele mai multe teatre chinezești, era construit în jurul unui spațiu dreptunghiular deschis, cu bănci și mese de lemn pe trei părți, a patra formând scena, fără cortină sau decoruri. Partea unde stăteau spectatorii semăna mai mult cu o cafenea decât cu un teatru occidental. Bărbații luau loc la mese în spațiul dreptunghiular deschis, mâncau, beau și vorbeau cu voce tare în tot timpul spectacolului. Pe o latură, la balconul situat mai sus, era spațiul în care doamnele modeste

”

*Abundând de dramă, durere
și groază, acest extraordinar portret
de familie reflectă un secol plin
de turbulență din istoria Chinei.*

Publishers Weekly

Bunica lui Jung Chang aparține generației de la 1900, când, în China, fetelor li se mai zdrobeau încă labele picioarelor la vârsta de doi ani, pentru ca mersul clătinat, care sugerează fragilitate și grație, să le facă dezirabile și să le ajute în găsirea unui soț. Mama ei, crescută de un tată vitreg înțelept, în China încă tradițională, intră de foarte tânără în rândurile Partidului Comunist. Se lansează într-o luptă menită, chipurile, să le elibereze pe femei de sub traumatizanta povară a tradiției. Trăiește întregul experiment comunist, în calitate de activistă de frunte a Partidului, în același timp opresiv și autoopresiv, precum și sinistra Revoluție Culturală inițiată de Mao, cu toate consecințele ei: autodemascările, munca brută, bățiile în public, terorizarea profesorilor de către copii, exilul în Himalaya. Fiica sa, îndurând cu greu acest coșmar, reușește să plece din țară la vârsta de douăzeci și șase de ani.

O poveste de o extraordinară cruzime, dar din care răzbate și un uriaș eroism, *Lebedele sălbatice* este totodată o importantă lucrare de istorie, care documentează remarcabil umanitatea. Cartea prezintă o lume poetică, deopotrivă exotica și straniu de familiară prin efectul uniformizator al flagelului ideologic care ne-a lovit, români și chinezi, în sinistrul secol XX.

